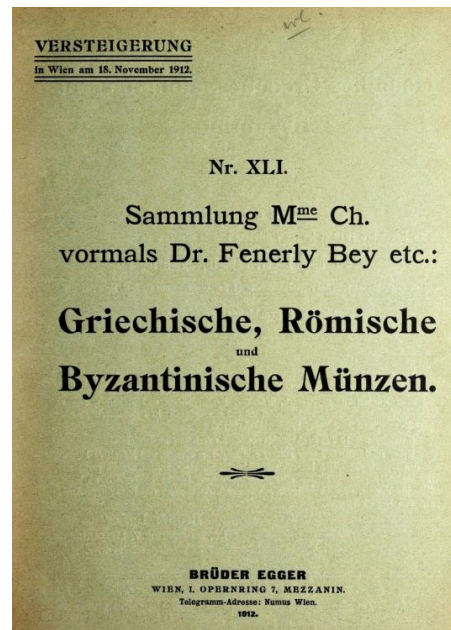

УНИКАЛНАТА ТЕТРАДРАХМА НА МЕСАМБРИЯ В ЧЕРНО МОРЕ

Евгени ПАУНОВ*

Обр. 1. Монетен аукцион на фирмата Brüder Egger 41, Виена, 18.XI.1912 г. – корица.

Напоследък ми попадна един антикварен аукцион на антични монети, проведен във Виена в далечната 1912 г. На този търг на фирмата Egger (образ 1) е била продадена богатата колекция на г-жа Шаховская, съпругата на Княз Борис Николаевич Шаховский (1870–1926), царски дипломат и руски консул в Бургас през 1902-1909 г. Там за своя изненада и радост открих нещо забележително – качествена фотография на уникалната ранна тетрадрахма на Месамбрия, известна досега само по описанието ѝ у книгата на Barclay Head (*Historia nummorum*, 1911, р. 278), спомената в класическия труд на Никола Мушмов (*Античните монети...*, 1912, № 3975) и у Ernest Babelon (*Traité...*, 1932, pp. 1035-1036, no. 1654), и накрая – включена, но набързо разгледана в корпуса на професор Иван Карайотов

(*The Coinage of Mesambria I*, 1994, p. 18 и 79, № 1, plate 1.3). Пълното описание на монетата е следното (образ 2а-2б):

268

Обр. 2а. Уникалната тетрадрахма (23 мм, 15,40 гр.) на Месамбрия с името на Антестерий, около 400-380 г. пр. Христа.

268 **Mesembria** ca. 450 - 350 v. Ch. Rhodische Tetradrachme. Helm mit Busch von vorne gesehen. ☉ Ein Rad von Strahlen umgeben, zwischen den vier Speichen die Aufschriften: **ΜΕΤΑ** (grösser), **ΑΝΘ ΕΣΤ ΗΡΙ ΟΣ** (kleiner). ⚔ 23 Mm. 15.40 Gr. Interessantes Kabinettstück allerersten Ranges, in trefflicher Erhaltung; bei Head H. N. p. 278 nach diesem **Unikum** beschrieben. (Tafel VIII.)

Обр. 2б. Описанието на монетата в каталога Egger 41, 18.XI.1912, № 268.

Лице: Коринтски тип шлем с напречен гребен насреща, отстрани кичури като рога.

Опако: **Μ-Ε-Τ-Α** в четирите части на радиално колело насреща, около спиците на което са поместени и по-дребни букви разположени околоръст:

ΑΝΘ – ΕΣΤ – ΗΡΙ – ΟΣ, наоколо – корона от лъчи.

Сребро, 23 мм, 15,40 грама, тетрадрахма (= 4 драхми).

Макар типът да не е изненада и да следва каноничния дизайн на Месамбрия през класическата епоха, номиналът на монетата и разполагането на цяло магистратско име на опаката страна заслужават нарочен коментар.

Първо, номиналът е твърде рядък и необичаен, Месамбрия няма никакви други известни тетрадрахми от този период. Повече от 100 г. след този търг тетрадрахмата си остава уникат (съхранява се в Нумизматичния музей - Атина) –

и до ден днешен. Това показва, че серията е била наистина твърде рядка, очевидно отсечена по някакъв специален повод в града.

Месамбрийският магистрат, позволил си да се увоковечи на монетите, се е казвал Антестерий (Ἀνθεστήριος). Същото гръцко име се среща в Черноморския регион поне пет пъти:

- в надгробен надпис от самата Месамбрия – на някоя си Хризейс, съпруга на Антестерий (IGBulg I², 331 = SEG I, 314);
- на надпис от Одесос (дн. Варна), датиращ от римската епоха (IGBulg I², 47),
- надгробна плоча от Созопол от класическата епоха (IGBulg I², 441),
- на почетен декрет в Олбия от III век пр. Хр., както и-
- изписано в една късноелинистическа гробница със стенописи от некропола на Пантикапей (Керч).

Това име пряко произлиза от годишния месец *Anthesterion* и дионисовия празник Антестерий (Ἀνθεστήρια), провеждан ежегодно през месеците февруари-март. Дали това е и нашият случай в Месамбрия на Черно море, едва ли ще узнаем някога. Забележителното е, че името на месамбрийския магистрат (вероятно самият той от йонийски произход) е изписано изцяло, както в съвременните монети на Абдера, Мароней, Ефес, Родос, Самос, Наксос и други, а не съкратено.

Най-интересното е, че същият Антестерий е вече засвидетелстван в Месамбрия отново в ролята му на градски магистрат – върху едни изящни фасадни керемиди (коринтски тип), подпечатани с неговото име в съкратен вид: **ΑΝ–ΘΕ–ΣΤ** (образ 3). Една от тях е намерена в т.нар. „къща на Артемидорос“ (на площад „Алана“ в Стария Несебър), вписани сред декоративен мотив с меандри (Ognenova 1980, *Nessebre II*, p. 120, no. 24; Gyuzelev 2008, p. 209).

Обр. 3. Фасадна глинена керемида с украса (коринтски тип) с името на Антестерий от разкопки в Несебър, датирана в края на V – ранен IV век пр. Христа.

Датировката на уникалната тетрадрахма на Антестерий досега оставаше проблематична. Ключ за нейното евентуално разгадаване може да бъде използваният тегловен стандарт за отсичане. Както са подчертали още Head и Vabalon, той е хиоско-родоски (при драхма с тегло 3,90, тетрадрахма от 15,60 грама), а не атически (равен съответно 4,36 и 17,20 грама). Това не е изненадващо, предвид на връзките и произхода на Месамбрия – преди всичко с мощните мегарски колонии на Босфора Бизантион и Калхедон (нейните реални основатели, виж Херодот, *Истории* VI, 33), които също използвали родоския стандарт в своето монетосечене. Следователно, тегловният еталон указва една дата на тази рядка емисия тетрадрахми на Месамбрия около 400, ако не и по-късно – докъм 380 г. преди Христа.

Несъмнено, тетрадрахмата е отсечена в Месамбрия по някакъв много специален повод, отбелязващ мандата на магистрата Антестерий, заедно с масовите по-дребни сребърни номинали на града (*диоболи*, средно около 1,30 грама), показващи все същия коринтски шлем с обърнат гребен насреща (образ 4). Според теглата им, тетрадрахмата и диоболите на Месамбрия би трябвало да се се разменяли при съотношение 12:1 (Загинайло 1974, 50-51).

В заключение, историята и произходът на тази уникална месамбрийска монета е тясно свързана с Несебър, с бургаския край и с българското Черноморие. Тя за сетен път показва богатството и силата на антична Месамбрия през петото и четвъртото столетие преди Христа.

Обр. 4. Сребърен диобол (1,24 гр.) на Месамбрия, първата половина на IV век пр. Хр.

* Автор:

Д-р **Евгени ПАУНОВ** (р. 1972 г. в София) е български учен-нумизмат, член на Английското кралско нумизматично дружество (RNS) в Лондон, а също и на Гръцкото и Австрийското дружества. Основател и модератор на групата „[Numismatica Bulgarica / Нумизматиката в България](#)” във Фейсбук.

Личен имейл: epaunov@gmail.com

Web-страница: <http://cf.academia.edu/EvgeniPaunov>

Други онлайн-статии на проф. Иван Карайотов върху монетите на Месамбрия:

- „Нови уникални и редки монети на Месамбрия”,
http://www.morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/25092013_moneti.html
- „Големите епохи на Месамбрия” -
http://morskivestnik.com/mor_kolekcii/izsledwaniq/images/GolMesambriaMV.pdf
- „Нова монета на Мелса” -
http://morskivestnik.com/compass/news/2011/082011/082011_38.html